

УДК 37.014.53

Андрій О. Золковер

Київський національний університет технологій та дизайну
**ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

У статті розглядається стан вищої освіти в Україні та у розвинутих країнах. Аналізується ряд індикаторів, індексів та показників, які характеризують стан розвитку освіти.

Ключові слова: Вища освіта, індекс інновацій, індекс ефективності національних систем освіти, індекс рівня освіченості.

Андрей А. Золковер

Киевский национальный университет технологий и дизайна
**ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ В УКРАИНЕ И В РАЗВИТЫХ СТРАНАХ:
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ**

В статье рассматривается состояние высшего образования в Украине и в развитых странах. Анализируется ряд индикаторов, индексов и показателей, которые характеризуют состояние высшего образования.

Ключевые слова: Высшее образование, индекс инноваций, индекс эффективности национальных систем образования, индекс уровня образованности.

Andrii O. Zolkover

Kyiv National University of Technologies and Design
**HIGHER EDUCATION IN UKRAINE AND IN THE DEVELOPED WORLD:
A COMPARATIVE ANALYSIS**

The article discusses the state of higher education in Ukraine and in developed countries. Examines a number of indicators, indices and indicators, that show the status of higher education.

Keywords: Higher education, the innovation index, the index of the efficiency of national education system, the index of the level of education.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної економіки перестає будуватися тільки на аграрній та/або індустриальній галузі. Найрозвинутіші економіки у світі наразі є ті, що ґрунтуються на «економіці знань». Зважаючи на те, що вища освіта у цьому процесі відіграє провідне місце це і обумовлює актуальність даної статті.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Питанням розвитку вищої освіти приділено чимало наукової літератури, серед них праці І.М. Грищенко [1-4], І.О. Тарасенко [5], В.С. Бакірова [6,7], О.П. Мещанінова [8-10] тощо, але питання визначення місця системи вищої освіти в порівняльному аспекті з країнами з розвинутими економіками залишаються без особливої уваги.

Невирішені частини дослідження. Серед невирішених проблем сучасних досліджень стану та розвитку вищої освіти в Україні залишається визначення місця вищої освіти в Україні у порівнянні з розвиненими країнами.

Мета дослідження. Розглянути стан та місце вищої освіти в Україні у порівняльному аспекті з розвинутими країнами.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Стрімкий розвиток сучасної світової економіки став можливим завдяки переходу більшості розвинутих країн на економічну модель «економіка знань», а найрозвинутіші країни вже переходять на модель «інформаційна економіка». Такий перехід відбувається, в першу чергу, за рахунок розвитку та впровадженню інноваційних технологій. Україна, також, задекларувала перехід від аграрно-індустріальної моделі економіки до інноваційно-інвестиційної моделі. Наразі, за даними міжнародної бізнес-школи INSEAD (Франція), яка з 2007 року розраховує Глобальний індекс інновацій (розраховується як зважена система балів за двома групами показників, а саме: 1. Наявні ресурси та умови для проведення інновацій (Інститути, людський капітал та дослідження, інфраструктура, розвиток внутрішнього ринку, розвиток бізнесу. 2. Практичні результати інноваційної діяльності (розвиток технологій та економіки знань, результати креативної діяльності). Україна у звіті за 2015 рік посідала 56 сходинку, поступаючись Росії (43 місце у рейтингу) (табл.1.) [1].

Таблиця 1

Рейтинг країн за Глобальним індексом інновацій

№ п/п	Країна	Індекс
1	Швейцарія	66,3
2	Швеція	63,6
3	Велика Британія	61,9
4	Сполучені Штати Америки	61,4
5	Фінляндія	59,9
6	Сінгапур	59,2
7	Ірландія	59,0
8	Данія	58,5
9	Нідерланди	58,3
10	Німеччина	57,9
...		
43	Російська Федерація	38,5
...		
56	Україна	35,7

Складено автором на основі джерела [11]

Основним фактором переходу на інвестиційно-інноваційну модель розвитку економіки є ефективність вищої освіти. Саме, завдяки вищій освіті у людей формуються спеціальні знання. Так, одна з найбільших соціальних мереж у світі Facebook, яка ж до того, є однією з найбільших за капіталізацією компаній у світі, була заснована у 2004 році Марком Цукербергом та його друзями у період отримання вищої освіти у Гарвардському університеті [12].

Компанія Google, яка є лідером за популярністю у пошуковій системі Інтернет, була створена у 1998 році студентами Стендфордського університету Ларі Пейджем та Сергієм Брином як учбовий науковий проект [13]. На ефективність вищої освіти впливає чимало факторів, серед них можна виділити:

1. Систему фінансування вищої освіти;
2. Політичну систему країни;
3. Особливості менталітету;
4. Домінуючу релігію у країні;
5. Мотивацію викладачів, студентів та випускників ВНЗ тощо.

Починаючи з 2012 року британська міжнародна компанія Pearson, що спеціалізується на освіті та видавничій діяльності, у рамках проекту The Learning Curve, почала вираховувати індекс ефективності національних систем освіти (Global Index of Cognitive Skills and Educational Attainment) [14] — це глобальне дослідження й супроводжуючий рейтинг, що вимірює досягнення країн світу у освітній діяльності. Рейтинг розраховується за методикою компанії The Economist Intelligence Unit й оцінює рівень ефективності систем освіти у країнах світу за двома основними групами показників: 1. Когнітивні навички. 2. Рівень освіти.

Дослідження було проведено вже двічі у 2012 році та у 2014 році. Рейтинг було складено серед 40-ка країн з найвищим рейтингом. Україна до цього рейтингу не увійшла ні у 2012 році, ні у 2014 році. Серед країн СНГ до цього рейтингу потрапила лише Росія, яка у 2014 році зайняла 13 місце. За індексом рівня освіченості населення, який розраховується, починаючи з 1980 року за програмою розвитку Організацією Об'єднаних Націй й включає в себе розрахунок за двома основними показниками 1. Індекс грамотності дорослого населення (2/3 ваги); 2. Індекс сукупної частки учнів, що одержують початкову, середню та вищу освіти (1/3 ваги), Україна зайняла 30 місце (Табл. 2) [15].

Таблиця 2

Рейтинг країн за рівнем освіченості

№ п/п	Країна	Індекс
1	Австралія	0,927
2	Нова Зеландія	0,917
3	Норвегія	0,91
4	Нідерланди	0,894
5	Сполучені Штати Америки	0,890
6	Ірландія	0,887
7	Німеччина	0,884
8	Литва	0,877
9	Данія	0,873
10	Чехія	0,866
...		
30	Україна	0,796

Складено автором на основі джерела [15]

У рейтингу країн світу за рівнем видатків на освіту, який розраховується Світовим банком та є відносним показником, що розраховується як загальний обсяг державних та приватних видатків на освіту протягом року, враховуючи державні бюджети усіх рівнів, приватні фонди, зовнішні позики, гранти, пожертви від міжнародних й неурядових організацій (визначається у відсотках до валового внутрішнього продукту), Україна на початок 2015 року посідала 57 сходинку за рівнем фінансування [16].

Аналізуючи академічний рейтинг ТОП-500 університетів світу, що складає Шанхайський університет Цзяо Тун, лідером за кількістю університетів у цьому рейтингу є США (146 університетів), на другому місці Великобританія (37 університетів). Українські виші у цьому рейтингу відсутні. Серед країн СНД, лише Росія представлена 2-ма ВНЗ [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Освіта взагалі, й вища освіта зокрема, у XXI сторіччі має визначне значення для країни та людини. Саме тому розвинуті країни приділяють чимало уваги питанням розвитку й підвищенню ефективності вищої освіти.

Українська система вищої освіти в порівняльному аспекті з розвиненими країнами не є лідером, й жоден український ВНЗ не входить у академічний рейтинг ТОП-500 університетів світу, що складає Шанхайський університет Цзяо Тун.

В подальших дослідженнях, на нашу думку, слід більшу увагу приділяти механізмам та методикам, які будуть підвищувати ефективність української системи вищої освіти, зважаючи на міжнародний досвід.

Література

1. Грищенко І.М. Вища освіта в системі досліджень економічних процесів [Текст] / І. М. Грищенко // Економіка і управління : Науковий журнал. — 2011. — № 1. — С. 3641
2. Грищенко І.М. Деякі економічні аспекти підвищення якості вищої освіти [Текст] / І. М. Грищенко // Педагогічна і психологічна науки в Україні : Збірник наукових праць: в 5 т. / Нац. акад. пед. наук України. — Київ : Педагогічна думка, 2012. — Т. 5 : Вища школа. — С. 121132 .
3. Грищенко І.М. Економічні аспекти підвищення якості вищої освіти [Текст] / І. М. Грищенко // Педагогічна і психологічна науки в Україні : Збірник наукових праць: в 5 т. / Нац. акад. пед. наук України. — К. : Педагогічна думка, 2012. — Т. 4 : Професійна освіта і освіта дорослих. — С. 466477 .
4. Грищенко І.М. Проблеми та перспективи доступу до якісної вищої освіти соціально незахищених верств населення [Текст] / І. М. Грищенко // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 7. — С. 322-334
5. Тарасенко І.О. Напрями інноваційного розвитку ВНЗ України в контексті підвищення конкурентоспроможності [Текст] / І. О. Тарасенко // Вища освіта України. — 2013. — № 2 (додаток 1). — С. 362–369.

6. Бакіров В.С. Наука і освіта: моделі взаємодії [Текст] / В.С. Бакіров // Вісник Національної академії наук України. — 2014. — № 5. — С. 37-39.
7. Бакіров В.С. Креативна модель медіаосвіти: експеримент Каразінського університету [Текст] / В. С. Бакіров, Л. В. Стародубцева // Педагогіка і психологія. — 2013.— № 2.— С. 29-38.
8. Мещанінов О. П. До органічного поєднання освітньої та наукової концепції становлення Миколаївської філії Національного університету «Києво-Могилянська академія» [Текст] // МФ НаУКМА: сьогодні і майбуття. (Щорічні Могилянські читання 17 січня 1998 р.) — М. : МФ НаУКМА, 1998.— С. 21–26.
9. Мещанінов О. П. Проблеми створення та сталого розвитку Миколаївського навчального національно-культурного комплексу [Текст] // Наукові праці : Збірник.— М. : Вид-во МФ НаУКМА, 1999.— Т. 4. Педагогіка.— С. 73–76. 15.
10. Мещанінов О. П. Реалізація рекомендацій програми дій у регіональній філії провідного вищого навчального закладу: досягнення і проблеми [Текст] // Третя щорічна національна конференція «Розбудова менеджменту освіти в Україні» (15–17 листопада 2001 р.) — Київ, 2002.— С. 141–147.
11. The global innovation index [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>. — (Дата звернення: 20.08.2016). — Назва з екрану.
12. Facebook — «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/Facebook> (Дата звернення: 20.08.2016). — Назва з екрану.
13. Google — «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F_Google (Дата звернення: 20.08.2016). — Назва з екрану.
14. The Learning Curve — Pearson [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://thelearningcurve.pearson.com/> (Дата звернення: 20.08.2016). — Назва з екрану.
15. Human development reports [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en> (Дата звернення: 20.08.2016). — Назва з екрану.
16. The World Bank [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://data.worldbank.org/> (Дата звернення: 20.08.2016). — Назва з екрану.
17. ARMU University Rankings 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.shanghairanking.com/ru/ARWU-Statistics-2015.html> (Дата звернення: 20.08.2016). — Назва з екрану.